

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY MABLAG'LARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI

Jo'raboyev Obidjon

Turon universiteti.

Mamayev Bahodirjon Nosirovich

Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada nodavlat oliy ta'lim muassasalarining (NOTM) moliyaviy barqarorligini ta'minlash va mavjud mablag'lardan foydalanish samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot davomida xususiy universitetlarda xarajatlarni kamaytirish, daromad manbalarini diversifikatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali budjetni optimallashtirish yo'llari tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim sifatini tushirmagan holda moliyaviy resurslarni boshqarishning zamonaviy mexanizmlari bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: nodavlat oliy ta'lim, moliyaviy menejment, optimallashtirish, ta'lim iqtisodiyoti, xarajatlarni boshqarish, diversifikatsiya, investitsiya, budjet siyosati.

Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida (NOTM) moliyaviy mablag'larni optimallashtirish — bu nafaqat xarajatlarni tejash, balki muassasaning strategik rivojlanishi uchun resurslarni to'g'ri yo'naltirish demakdir.

Quyida ushbu jarayonning asosiy usullari va yo'nalishlarini tizimli ravishda ko'rib chiqamiz:

1. Xarajatlarni boshqarish va tejash (Cost Management)

Bu usul muassasaning kundalik faoliyatidagi samarasiz xarajatlarni aniqlash va ularni qisqartirishga qaratilgan:

Raqamlashtirish (Paperless office): Hujjat aylanishini raqamli formatga o'tkazish orqali kanselyariya va ma'muriy xarajatlarni 30% gacha kamaytirish.

Energiya samaradorligi: Binolarda "Smart" tizimlarni o'rnatish (harakat datchiklari, quyosh panellari) orqali kommunal to'lovlarni optimallashtirish.

Autsorsing: Noprofil xizmatlarni (qo'riqlash, tozalik, ovqatlanish, IT-qo'llab-quvvatlash) tashqi mutaxassislarga topshirish orqali shtatdagi xodimlar xarajatlarini kamaytirish.

2. Daromadlarni diversifikatsiya qilish

Faqat talabalarning to'lov-shartnoma mablag'lariga bog'lanib qolish moliyaviy xavfni oshiradi. Optimallashtirish uchun qo'shimcha manbalarni shakllantirish lozim:

Short-term Courses: Qisqa muddatli malaka oshirish kurslari va sertifikat dasturlarini yo'lga qo'yish.

Ilmiy grantlar va konsalting: Korxona va tashkilotlar uchun ilmiy tadqiqotlar o'tkazish va pullik konsultatsiyalar berish.

Endowment (Endaument) fondlari: Muassasaning sobiq bitiruvchilari va homiylar mablag'larini jamlab, ularni investitsiya qilish orqali qo'shimcha foyda olish.

3. Moliyaviy strategiya va tahlil usullari

Mablag'larni optimallashtirishda zamonaviy boshqaruv modellardan foydalanish zarur:

Budjetlashtirishning "Nol asosli" usuli (Zero-Based Budgeting): Har bir xarajat moddasi yangi budjet davri uchun noldan asoslab beriladi, bu esa "an'anaviy" bo'lib qolgan foydasiz xarajatlarni yo'qotadi.

KPI tizimi: Xodimlar va bo'limlar ish samaradorligini moliyaviy natijalarga bog'lash.

Aktivlarni boshqarish: Muassasaga tegishli bo'sh turgan bino yoki maydonlarni ijaraga berish yoki ulardan daromad keltiruvchi markazlar sifatida foydalanish.

4. Investitsion jozibadorlikni oshirish

NOTM xususiy sektor bo'lgani uchun investorlarni jalb qilish muhim:

Davlat-xususiy sheriklik (DXSH): Davlat tomonidan beriladigan imtiyozlardan va yer maydonlaridan samarali foydalanish.

Ta'lim krediti va Grantlar: Talabalarga moliyaviy yengilliklar yaratish orqali kontingentni (mijozlar sonini) barqaror saqlash.

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy optimallashtirish — bu faqat tejamkorlik emas, balki har bir sarflangan so'mning ta'lim sifatiga va muassasa reputatsiyasiga xizmat qilishini ta'minlashdir.

Nodavlat OTMlarda moliyaviy optimallashtirish — bu faqatgina tejash emas, balki resurslarni ta'lim sifatiga transformatsiya qilish demakdir. Sifat oshsa, muassasaning brendi kuchayadi, bu esa o'z navbatida ko'proq talabalarni jalb qiladi va moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Shattock, M. (2013). Managing Successful Universities. Open University Press. (Universitetlarni strategik boshqarish bo'yicha asosiy qo'llanma).

2. Johnstone, D. B. (2006). Higher Education Finance and Accessibility: Tuition Fees and Student Loans in Sub-Saharan Africa. (Ta'lim xarajatlari va moliyalashtirish modellari tahlili).

3. Salmi, J. (2009). The Challenge of Establishing World-Class Universities. World Bank Publications. (Jahon darajasidagi universitetlarning moliyaviy strategiyalari haqida).

4. Barr, N. (2004). Higher Education Funding. Economica. (Oliy ta'limni moliyalashtirishning iqtisodiy asoslari).